

Przemysław Chojnowski

<https://orcid.org/0000-0003-3096-6562>

Uniwersytet Wiedeński

Wiedeń, Austria

„Nauczyć się sztuki przekładu”.

Szkic do portretu

Albrechta Lemppa (1953–2012)¹

“To learn the art of translation”.

A Sketch for the Portrait of Albrecht Lempp (1953–2012)

Abstract: Using the methodology from the field of Translator Studies, the article presents the figure of the German translator and prominent populariser of Polish literature in Germany, Albrecht Lempp. The paper presents his linguistic biography (in relation to Polish language) and outlines the image of the translator, indicating the main areas of his activity (Polish prose of the late 20th and early 21st centuries). The article proves that Lempp belongs to a small group of people who, by propagating and translating novels, short stories and essays by contemporary Polish writers, created effective and modern tools for promoting Polish literature in the world. The text touches upon the issues of literary reception, the contexts in which literature functions outside its native cultural system, and at the same time its momentous importance in the European dialogue.

Keywords: translation, Polish literature in Germany, Albrecht Lempp

Abstrakt: Posługując się metodologią z obszaru *Translator Studies*, w artykule przedstawiono postać niemieckiego tłumacza i wybitnego popularyzatora literatury polskiej w Niemczech Albrechta Lemppa. Tekst ukazuje jego biografię językową (w odniesieniu do polszczyzny) i zarysowuje wizerunek tłumacza, wskazując na główne obszary jego działalności (polska proza końca XX i początku XXI wieku). Artykuł dowodzi, że Lempp należy do wąskiego grona osób, które lansując i tłumacząc powieści, opowiadania i eseje współczesnych polskich pisarzy, stworzył skuteczne i nowoczesne narzędzia do promowania literatury polskiej na świecie. Tekst dotyczy zagadnień recepcji literackiej, kontekstów funkcjonowania literatury poza rodzimym systemem kulturowym, a zarazem jej doniosłego znaczenia w dialogu europejskim.

Słowa kluczowe: przekład, literatura polska w Niemczech, Albrecht Lempp

¹ Krótsza, niemiecka wersja artykułu ukazała się w wydaniu specjalnym pisma „Polonus” poświęconemu pięciu niemieckim tłumaczom literatury polskiej po 1945 roku (zob. Chojnowski, 2023).

Choć bibliografia dzieł tłumaczonych Albrechta Lemppa nie jest zbyt obszerna, a sam translator zajmował się przekładem literatury niejako na marginesie rozlicznych obowiązków zawodowych, to nikogo nie zdziwił fakt, gdy w 2007 roku to on został trzecim (po Henryku Beresce i Andersie Bodegårdzie) laureatem prestiżowej nagrody Transatlantyk. Za wyróżnieniem Lemppa przemawiały, obok przełożonych przez niego dzieł polskiej prozy przełomu XX i XXI wieku, jego niebywałe zasługi w promowaniu najnowszej literatury polskiej w Niemczech.

Lempp urodził się w Stuttgarcie 8 maja 1953 roku. Jego zainteresowania słowiańszczyzną zaprowadziły go na Uniwersytet Ludwika Maksymiliana w Monachium, gdzie w 1975 roku podjął studia slawistyczne (rusycystyka) i dziennikarskie. Dwa lata później w Instytucie Slawistyki trafił do zespołu redakcyjnego wydającego serię naukową „Slavistische Beiträge”. Podejmując się pracy redaktorskiej, połączył ze sobą pasję naukową i dziennikarską. Wówczas nie wiedział jeszcze o tym, że w monachijskiej serii za kilka lat ukaże się jego własna rozprawa doktorska poświęcona językowi polskiemu pt. *Mieć. „To have” in Modern Polish* (Lempp, 1986).

Zanim rozwinęły się jego zainteresowania polszczyzną, młody Lempp zamierzał wyjechać na roczne studia do Rosji i w tym celu ubiegał się o pobyt stypendialny w Moskwie. Jednak wówczas miejsca na slawistycę dostępne były tylko w Sofii. To dlatego przyszły tłumacz wyruszył na dalsze studia do Bułgarii (1978–1979). Stamtąd trafił do Krakowa, gdzie przez kilka tygodni uczęszczał do Szkoły Letniej na intensywny kurs polskiego. Tak zaczęła się jego przygoda z polszczyzną, którą poznawał, znając już dwa inne języki słowiańskie – rosyjski i bułgarski. Był rok 1980; całą Polskę ogarniały protesty i strajki robotnicze, powstawała Solidarność. Pobyt Lemppa w Krakowie przypadł na przełomowy okres w dziejach współczesnej Polski. To, że był on naocznym świadkiem rozkruszania się komunizmu, miało niewątpliwie wpływ na jego późniejsze decyzje i wybory.

Lempp wrócił do Polski rok później, aby jako absolwent Uniwersytetu w Monachium rozpocząć studia doktoranckie w Instytucie Slawistyki UJ (1981–1983). Tam poznał swoją przyszłą żonę Elżbietę – asystentkę

pracującą na serbokroaatystyce. W tamtym czasie mówił już bardzo dobrze po polsku. W wywiadzie, jakiego udzielił pod koniec 1981 roku „Echo Krakowa”, swój przyjazd na studia do Polski tłumaczył tym, że interesuje go „słowianoznawstwo i świat”². Dzięki dwuletniemu stypendium DAAD nawiązywał kontakty w Krakowie i Warszawie, m.in. z prof. Krystyną Pisarkową i prof. Violetą Koseską-Toszewą z PAN. W Polsce rozpoczął pisanie rozprawy językoznawczej, w której pojawiły się przykłady pochodzące z dzieł literackich, np. opowiadań Marka Hłaski. Dysertacja powstała w dużej części na bazie materiału literackiego i stanowiła zapowiedź późniejszego skoncentrowania się młodego językoznawcy na najnowszej polskiej prozie i tłumaczeniu jej na język niemiecki. Ze wspomnień prof. Pisarkowej wiemy, że Lempp był zdolny, rzutki, miał wyobraźnię i dobre pomysły. W czasie studiów w Krakowie chodził w czarnej pelerynie z czerwoną podszewką, miał długie ciemne włosy i był dość przystojny. Dla Pisarkowej wyglądał jak egzotyczny, piękny ptak w szarej i przygnębiającej rzeczywistości PRL-u³.

Lempp miał zdumiewającą łatwość przyswajania języków obcych. Opanowywał je niezwykle szybko i jeśli już mówił w jakimś języku, to posługiwał się nim bez akcentu. Namiętnie studiował słowniki. Posiadał własną bibliotekę leksykonów jedno- i dwujęzycznych, jedno- i wielotomowych (polskich, niemieckich, ale też dotyczących języka rosyjskiego, bułgarskiego, holenderskiego, hiszpańskiego czy angielskiego). Na jego półkach z książkami znajdowały się także glosariusze specjalistyczne: obok słowników frazeologicznych, synonimów, wyrazów bliskoznacznych itp. stały tezauryusy prawnicze czy ochrony środowiska, i to nie tylko języka polskiego. Gdy pojawiały się ich nowe wydania, to natychmiast włączał je do swojej kolekcji. Zabierał je wszędzie, dokądkolwiek się przeprowadzał, również do USA w 1983, gdzie otrzymał stypendium

² Skąd to zainteresowanie..., Albrecht Lempp w rozmowie z Bogusławą Pałczyńską, „Echo Krakowa” z 12 XI 1981 (zob. przedruk wywiadu w: Łukasiewicz, Kądziela, red., 2018: 10–11).

³ Za te informacje uprzejmie dziękuję p. Dorocie Krzywickiej-Kaindel – córce Krystyny Pisarkowej.

na uniwersytecie w Chapel Hill, w Karolinie Północnej. Oprócz słowników po polsku czytał wszystko, co wpadło mu w ręce (z wyjątkiem poezji), i robił to niesamowicie szybko. Wręcz połykał książki, zagłębiając się np. w biografii i autobiografii mężów stanu i polityków. Zbierał przy tym mapy i atlasy, których miał pełne szuflady.

W 1987 roku trzydziestoczteroletni Lempp podjął pracę w Darmstadtzie. Było to już po zakończeniu jego studiów slawistycznych i pomimo tego, że uwieńczył je doktoratem w dziedzinie językoznawstwa słowiańskiego na renomowanej amerykańskiej uczelni University of North Carolina, nie wybrał kariery naukowca. Zdecydował się na pracę w Deutsches Polen-Institut (DPI) kierowanym przez Karla Dedeciusa, który twierdził, że Lemppa pociągały bardziej spotkania z ludźmi niż sprawy naukowe. Jednak to dzięki pracy badawczej dwudziestokilkuletni Albrecht – na początku pełnych nadziei i porażek lat 80. ubiegłego wieku – udoskonalił swoją znajomość polszczyzny i miał sposobność lepszego poznania Polski i Polaków. W Instytucie zajmującym się programowo tłumaczeniem i promocją literatury polskiej w RFN Lempp zarządzał projektami kulturalnymi: organizował podróże informacyjne dla dziennikarzy z Polski, był odpowiedzialny za *public relations* oraz redagował rocznik DPI „Deutsch-Polnische Ansichten zur Literatur und Kultur”. W periodyku zaczęły ukazywać się jego przekłady. W tym czasie Lempp stawiał pierwsze kroki jako tłumacz najnowszej polskiej prozy oraz agent literacki polskich pisarzy w Niemczech.

Przekłady Lemppa zaczęły ukazywać się systematycznie od początku lat 90. XX wieku. Autorami książek wydawanych najczęściej w oficynach Berlina i Frankfurtu nad Menem byli zwykle pisarze pokolenia dorastającego w powojennej Polsce, w kilku przypadkach niemalże rówieśnicy tłumacza – Anna Bolecka (rocznik 1951) lub Jerzy Pilch (rocznik 1952). Z autorem *Innych rozkoszy* łączyła Lemppa nie tylko zażyła znajomość, lecz także pochodzenie z protestanckiego domu. Debiutem tłumacza była powieść Marii Nurowskiej *Postscriptum*⁴. Jej proza spotkała

⁴ Niemiecki tytuł to *Postscriptum für Anna und Miriam* (S. Fischer Verlag, Frankfurt am Main 1991).

się w Niemczech z entuzjastycznym przyjęciem. Świadczy o tym fakt, że jej książki wydawane w oficynie Fischer w przekładzie Lemppa były wielokrotnie wznawiane w krótkich odstępach czasu. Działo się tak np. z powieściami *Briefe der Liebe* lub *Ein anderes Leben gibt es nicht*⁵. Całościowy nakład książek Nurowskiej w Niemczech tylko do 1997 roku wyniósł blisko 400 tys. egzemplarzy. W gronie pisarzy, których teksty tłumaczył Lempp, znaleźli się także prozaik i scenarzysta Janusz Głowacki oraz lekarz i humanista Andrzej Szczeklik. Pomimo tego, że przekładowca nie był miłośnikiem literatury SF, to spod jego pióra wyszedł tom esejów Stanisława Lema z końca XX wieku *Die Technologiefalle* (pol. *Tajemnica chińskiego pokoju*). W trakcie pracy nad tą książką nawiązał się kontakt listowny pomiędzy tłumaczem i pisarzem (fragment ich korespondencji opublikowano w 2018 roku w tomie *Album Albrechta*; zob. Łukasiewicz, Kądziała, red., 2018). Tłumacz przyswoił niemieckim również niektóre eseje Andrzeja Szczypiorskiego znanego w Niemczech przede wszystkim z głośnej powieści *Die schöne Frau Seidenman* (pol. *Początek*).

Od drugiej połowy lat 90. prace translatorskie niemieckiego sławisty trafiały do antologii współczesnej i najnowszej literatury polskiej. Najważniejszą z nich była bez wątpienia monumentalna *Panorama der polnischen Literatur des 20. Jahrhunderts* (Zurych 1996 i 1997) opracowana przez Dedeciusa. Przekłady Lemppa, np. fragment opowieści Juliana Kornhausera, znalazły się zarówno w części antologii poświęconej polskiej prozie, jak i tej prezentującej polski aforyzm XX wieku. W jego tłumaczeniu znamy też przekłady pojedynczych tekstów Wojciecha Tochmana⁶ czy Janusza Rudnickiego, które ukazywały się w „Jahrbuch Polen” wydawanym przez Instytut w Darmstadcie. Jedną z ostatnich książek tłumaczonych przez Lemppa była powieść Andrzeja Barta *Fabryka muchołapek* poświęcona łódzkiemu

⁵ Polskie tytuły: *Listy miłości* oraz *Innego życia nie będzie*. Bibliografię przekładów Lemppa podano na końcu artykułu.

⁶ W. Tochman, *Der Mosesbusch*, ins Deutsche von Albrecht Lempp, „Jahrbuch Polen 2009 Religion” 2009, s. 180–192.

gettu i przewodniczącemu Judenratu Chaimowi Rumkowskiemu⁷. Po przedwczesnej śmierci Lemppa 19 listopada 2012 roku ukazał się jeszcze jeden książkowy przekład jego autorstwa. Był nim *Rewers Barta*, który opisywał powojenną historię młodej dziewczyny w stalinowskiej Polsce⁸. Bart, wspominając swojego tłumacza, tak o nim pisał:

Albrechta się nie wybierało. To on sobie upatrywał „ofiary”, tworzył swojego pisarza, najpierw go polubił, potem tłumaczył. Dlatego czułem się zaszczycony, kiedy, będąc moim przyjacielem, postanowił też zostać moim tłumaczem (Łukasiewicz, Kądziała, red., 2018: 149)⁹.

Na pytanie, co decydowało o wyborze tekstów do tłumaczenia, Lempp odpowiedział:

Osobiste gusty z pewnością. Poza Lemem, którego tłumaczenie podsunął mi wydawca, wszystkie moje przekłady są prywatnym wyborem, choć nie skrywam, że wsłuchuję się w opinie czytelników, krytyków, przyjaciół, ale przede wszystkim kieruję się przekonaniem, czy książka mnie w jakiś sposób „tyka” (Łukasiewicz, Kądziała, red., 2018: 107)¹⁰.

⁷ A. Bart, *Die Fliegenfängerfabrik*, Roman, Übers. von Albrecht Lempp, Frankfurt am Main 2011.

⁸ A. Bart, *Knochenpalast*, Schöffling, Übers. von Albrecht Lempp, Frankfurt am Main 2014. Także tuż po śmierci tłumacza, na początku 2013 roku, trzy instytucje (Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej, Instytut Książki i Literarisches Colloquium Berlin) ufundowały stypendium im. Albrechta Lemppa dla pisarzy z Polski i Niemiec oraz dla niemieckich tłumaczy literatury polskiej i polskich tłumaczy literatury niemieckojęzycznej. Co roku przyznawane są dwa jednomiesięczne stypendia: w Krakowie i w Berlinie. Zob. <https://fwpn.org.pl/dzialalnosc/stypendium-im-albrechta-lemppa-8Qxpb> [dostęp: 2.10.2023].

⁹ Zob. całą wypowiedź Barta w: Łukasiewicz, Kądziała, red., 2018: 149.

¹⁰ *Promować literaturę*, Albrecht Lempp w rozmowie z Janem Strzałką, „Tygodnik Powszechny” 2007, nr 26, Dodatek „Książki w Tygodniku” (zob. przedruk wywiadu w: Łukasiewicz, Kądziała, red., 2018: 107).

W udzielonym wywiadzie porównywał pracę tłumacza literatury do pracy przewoźnika; wyjaśniał, jak rozumie tę pracę i co jest jej treścią. Mówił, że:

[tłumaczyć to – P.Ch.] przewozić łódką kulturę przez rzekę, czyli poza jej naturalne granice, wyjaśniać obcym jej subtelnosci i tajemnice, ba, nawet więcej; w dobie globalizacji i tzw. międzykulturowego zarządzania zasobami ludzkimi, z czym mamy do czynienia np. w międzynarodowych korporacjach, tłumaczyć innym gesty, reakcje i zachowania ich partnerów z odmiennych kręgów kulturowych (Łukasiewicz, Kądziała, red., 2018: 107).

Albrecht Lempp podkreślał też, jak bardzo tłumacz literatury jest potrzebny we współczesnym świecie. Co więcej, twierdził, że życie we wspólnej Europie wymaga opanowania sztuki przekładu:

Jeśli chcemy żyć we wspólnej Europie, musimy się nauczyć sztuki przekładu. Nie opanowaliśmy jej dotąd wystarczająco i nie wiemy, jak zrozumieć wielokulturowy świat; wątpię, czy pomoże nam w tym jeden wspólny podręcznik do historii. Tłumacz staje się więc zawodem pilnie poszukiwanym (Łukasiewicz, Kądziała, red., 2018: 107).

Warto przypomnieć, że tłumaczenia Lemppa przez ponad 20 lat powstawały niejako na marginesie innych działań na rzecz promowania literatury i dialogu polsko-niemieckiego. Dzięki organizowanym na szeroką skalę sesjom i spotkaniom oraz realizowanym projektom i publikacjom Lempp przygotowywał odpowiedni klimat i budował platformę do dalszych przedsięwzięć, o czym w szczególności dowiadujemy się z wydawnictwa *Album Albrechta* (Łukasiewicz, Kądziała, red., 2018). Mówiono o nim, że stwarzał bliskość tam, gdzie jej nie było¹¹.

Wróćmy jeszcze do życiorysu Lemppa. W jego biografii tłumacza i menedżera kultury związki z Polską zintensyfikowały się jeszcze bardziej

¹¹ Słowa Corneli Piiper i Michaela G. Linka z listu kondolencyjnego do Elżbiety Lempp z 22 listopada 2012 roku.

w 1994 roku. Wówczas oddelegowano go z Darmstadt do Krakowa, aby tam, z ramienia Fundacji Roberta Boscha, kierował renowacją Willi Decjusza i stworzył w niej Akademię Europejską. Powrót obiektu do dawnej świetności następował szybko. Ciekawy jest fakt, że w głębszych latach PRL-u Wisława Szymborska pokazywała to miejsce Dedeceusowi, w żartach wskazując na dodatkowe powinowactwa łączące go z Polską¹². W 1997 roku Lempp przybył na krótki czas do Darmstadt m.in. po to, aby zorganizować polsko-niemiecką dyskusję panelową. Jej uczestnikami byli m.in. ówczesni prezydenci RFN i RP Roman Herzog i Aleksander Kwaśniewski. Spotkanie uświetniły swą obecnością wybitne osobistości ze świata kultury i polityki, np. goście tacy jak hrabina Marion Dönhoff (wydawczyni tygodnika „Die Zeit”) czy Helmut Schmidt (kanclerz Niemiec w latach 1974–1982). To historyczne już wydarzenie odbyło się pod hasłem „Dobre widoki nad Sprewą i Wisłą” (zob. Dedecius, 1997). Lempp był *spiritus movens* całego przedsięwzięcia, a w sprawach organizacyjnych – prawą ręką Dedeceusa. Rok później Lempp prowadził już następny ambitny projekt. Pod jego kierownictwem – na zlecenie Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego – zawiązał się w Krakowie w Willi Decjusza Zespół Literacki „polska2000”. Jego celem było przygotowanie prezentacji polskiej literatury na Targach Książki we Frankfurcie nad Menem w roku 2000. Polska była na nich gościem honorowym.

Podczas 80 wydarzeń i ponad 20 wystaw 100 polskich wydawców i 70 pisarzy zaprezentowało kilka tysięcy książek (dane za: *Polen, Promis, Comics und E-Books 2000*)¹³. Obok licznych imprez literackich kluczowym momentem była wizyta polskich noblistów Czesława Miłosza i Wisławy Szymborskiej, ponieważ to oni 17 października

¹² To zdarzenie zostało opisane przez tłumacza w jego autobiograficznej książce (Dedecius, 2008: 286–290). W autobiografii na s. 289 zamieszczono też pamiątkową fotografię.

¹³ Zob. „Der Spiegel. Kultur”, 11.10.2000, <https://www.spiegel.de/kultur/literatur/buchmesse-schwerpunkte-polen-promis-comics-und-e-books-a-97514.html> [dostęp: 4.10.2023].

2000 roku uroczyste otworzyli 52. Targi Książki. Świat niemieckojęzyczny poznał wówczas teksty Olgi Tokarczuk i Andrzeja Stasiuka, którzy weszli do czołówki najbardziej poczytnych nad Renem polskich pisarzy. Zespół Literacki Lemppa „polska2000” skoncentrował się na promowaniu dzieł literackich powstałych po 1989 roku. W tym celu przygotował „portrety” autorów prezentowanych na targach – serię kwadratowych zeszytów w czerwonej okładce z fotografią poszczególnego twórcy oraz jego odręcznym podpisem. Zdjęcia wykonała żona Albrechta – Elżbieta Lempp. Każdy „zeszyt” składał się ze wstępu pióra znawcy danej twórczości. Mamy tu m.in. tekst Piotra Śliwińskiego o Tadeuszu Różewiczu, Michała Pawła Markowskiego o Leszku Kołakowskim czy też Andrzeja Franaszka o Zbigniewie Herbertcie. Każdy tomik zawiera fragment prozy bądź wybrane wiersze danego prozaika lub poety, głosy krytyki literackiej, notę biograficzną i krótką bibliografię z wybranymi niemieckimi tłumaczeniami jego książek. Z myślą o targach Lempp wprowadził znak towarowy „copyright Poland”. Dziś jest on rozpoznawalny niemal wszędzie poza granicami Polski. W tamtym czasie „utworzono także regularnie uaktualnianą bazę danych o współczesnej literaturze polskiej w internecie, powielaną przez wiele krajów, służącą wydawcom i organizatorom festiwali literackich. W trakcie prac nad prezentacją we Frankfurcie powstał także pomysł programu translatorskiego, w ramach którego Polska za publiczne pieniądze wspiera koszty tłumaczenia swojej literatury na wszystkie języki”¹⁴. Trudno byłoby o lepszą, bardziej atrakcyjną i skuteczną formę prezentacji polskich twórców w Niemczech. Nic dziwnego, że targi zakończyły się pełnym sukcesem i wzbudziły nad Menem nową falę zainteresowania literaturą polską, a nad Wisłą zaowocowały powstaniem Instytutu Książki.

Późniejszy okres pracy Lemppa (lata 2001–2003) to kierowanie krajowym oddziałem Instytutu Adama Mickiewicza. Niemieccy kole-dzy nie kryli zdziwienia, gdyż w Niemczech niemożliwe byłoby zajęcie

¹⁴ Zob. https://pl.wikipedia.org/wiki/Albrecht_Lempp [dostęp: 4.10.2023].

przez obcokrajowca analogicznego stanowiska w Instytucie Goethego. W wywiadach udzielanych prasie dr Lempp wyjaśniał historyczne za-
wiłości recepcji literatury polskiej w RFN, a jednocześnie pokazywał,
jak wiele można jeszcze zrobić dla jej popularyzacji na świecie. Mówił,
że promowanie literatury w XXI wieku wymaga nowych formatów,
np. obecności w sieci. Sam określał się skromnym mianem *homo faber*
(*Homo faber*, 2007: 1). W 2007 roku otrzymał nagrodę Transatlantyk
przyznaną dorocznie przez Instytut Książki dla wybitnego ambasa-
dora literatury polskiej za granicą. W tamtym czasie Lempp piastował
już urząd szefa Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej w Warszawie
(2003–2012)¹⁵. Dziś mało kto pamięta, że angażował się on także na
rzecz języka polskiego i polonistyki w Niemczech. Aktywnie uczest-
niczył w tworzeniu Centrum Studiów Polonoznawczych im. Aleksan-
dra Brücknera, które istnieje od 2013 roku i jest prowadzone wspólnie
przez uniwersytety w Jenie i Halle. We wspomnieniach żony Lempp
był „po prostu bardzo otwarty na nowe, na innych, na wyzwania. Nie
myślał w kategoriach »polskie«, »niemieckie«, »narodowe« i może dla-
tego mógł być tak skuteczny”¹⁶.

Pomimo rozlicznych obowiązków Lempp miał czas, aby uczest-
niczyć w spotkaniach grupy inicjatyw naukowych przy Archiwum
Karla Dedeciusa w Collegium Polonicum w Słubicach. Na jednym
z nich – mówiąc o kapitale kulturowym zdobytym przez nestora nie-
mieckich tłumaczy i promotora polskiej poezji – stwierdził, że relacje
polsko-niemieckie wciąż nie są stabilne, wciąż uwidaczniają się nie-
pożądane różnice pomiędzy obydwojema narodami, w związku z czym
należy szukać punktów wspólnych, wyraźnie je podkreślać i unaocz-
niać. Lempp wskazywał, iż elementem spinającym obie kultury jest
tłumacz i orędownik polsko-niemieckiego dialogu – Karl Dedecius.
Pomiędzy nim i Albrechtem panowała od lat wielka przyjaźń. Byli
zgodni w swoich celach i dążeniach. Posiadali podobny dar zespalania

¹⁵ Pola jego szeroko zakrojonej działalności z tego okresu zostały przedstawione
w: Łukasiewicz, Kądziela, red., 2018: 173–179.

¹⁶ Z listu Elżbiety Lempp do autora artykułu z 26 września 2023 roku.

ze sobą literatury pięknej z pragmatyką. Lempp nie ukrywał, iż pracy projektowej uczył się w Darmstadtzie od Dedeciusa. Łączyła ich wiara w misję literatury oraz w to, że „wzmacnia ona wolę współpracy, uczy wzajemnego szacunku i daje nadzieję na budowanie lepszej przyszłości” (Chwin, 2012–2013: 97).

Literatura

- Chojnowski P., 2023, *Odpowiednie dać rzeczy słowo.../ Der Sache das richtige Wort geben... Deutsche Übersetzer der polnischen Literatur: Fünf Portraits*, https://kokopol.eu/wp-content/uploads/2023/09/Polonus_Wiss_interaktiv-1.pdf [dostęp: 4.10.2023].
- Chwin S., 2012–2013, *Pożegnanie Albrechta Lemppa*, „Dialog. Magazyn Polsko-Niemiecki”, nr 102, s. 97.
- Dedecius K., 1997, *Schöne Aussichten an Spree und Weichsel – Dobre widoki nad Sprewą i Wisłą*, przeł. R. Idzikowska, „Notatki Płockie”, nr 4, s. 35–38.
- Dedecius K., 2008, *Europejczyk z Łodzi. Wspomnienia*, przeł. S. Lisiecka, Wydawnictwo Literackie, Kraków.
- Homo faber*, 2007, z Albrechtem Lemppem rozmawia Bożena Dudko, „Nowe Książki”, nr 8, <https://wyborcza.pl/7,75410,12888040,homo-faber.html> [dostęp: 4.10.2023].
- Lempp A., 1986, *Mieć. „To have” in Modern Polish*, Slavistische Beiträge, Nr. 204, Verlag Otto Sagner, München.
- Łukasiewicz M., Kądziała P., red., 2018, *Album Albrechta*, Więź, Warszawa.
- „Der Spiegel. Kultur”, 11.10.2000, <https://www.spiegel.de/kultur/literatur/buchmesse-schwerpunkte-polen-promis-comics-und-e-books-a-97514.html> [dostęp: 4.10.2023].

Netografia

<https://fwpn.org.pl/dzialalnosc/stypendium-im-albrechta-lemppa-8Qxpbx> [dostęp: 2.10.2023].

https://pl.wikipedia.org/wiki/Albrecht_Lempp [dostęp: 4.10.2023].

Bibliografia przekładów Albrechta Lemppa¹⁷

Bart, Andrzej

Die Fliegenfängerfabrik [Fabryka muchołapek], Roman. Übers. von Albrecht Lempp. Frankfurt am Main: Schöffling & Co. 2011.

Knochenpalast, [Rewers] Novelle. Schöffling. Frankfurt am Main: Schöffling & Co. 2014.

Bolecka, Anna

Der weiße Stein [Biały kamień], Roman. Übers. von Albrecht Lempp. Berlin: Berlin Verlag 1998. *Der weiße Stein*, Roman. Übers. von Albrecht Lempp. München: Droemer Knauer 2000. 192 S. Taschenbuchausgabe des zuerst 1998 beim Berlin Verlag erschienenen Romans.

Głowacki [Głowacki], Janusz

Die Unterhose, die Lotterie und das Schwein [Ostatni cieć], Roman. Übers. von Albrecht Lempp. Dt. Erstausgabe Innsbruck: Skarabaeus 2004.

Die untreue Klaudia [Niewierna Klaudia], Erzählung aus: *Aus dem Kopf* [Z głowy]. In: *Jahrbuch Polen* 2006, Bd. 17 /Frauen, 119–122. Wiesbaden: Harrassowitz 2006.

Kornhauser, Julian

Das Haus in der Rybicka-Straße [Dom, sen i gry dziecięce]. In: *Nach den Gewittern. Ein polnisch-deutsches Lesebuch*. Göttingen: Steidl 1995, 178–185.

Lem, Stanisław

Die Technologiefalle. Essays [Tajemnica chińskiego pokoju]. Übers. von Albrecht Lempp. Frankfurt am Main: Insel 2000. Zweite Auflage, Insel 2001. *Die Technologiefalle. Essays*. Übers. von Albrecht Lempp. Frankfurt am Main: Suhrkamp 2002.

Nurowska, Maria

Ehespiele [Gry małżeńskie], Roman. Übers. von Albrecht Lempp. Frankfurt am Main: S. Fischer 1995. *Ehespiele*, Roman. Übers. von Albrecht Lempp. Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch 1999. (= Fischer-Tb.; 14381. Die Frau in der Gesellschaft).

¹⁷ Przejęto niemiecki zapis bibliograficzny. Podano wszystkie odnalezione wydania danego utworu.

- Spanische Augen* [Hiszpańskie oczy]. Übers. von Albrecht Lempp. Frankfurt/Main: S. Fischer 1993. *Spanische Augen*. Übers. von Albrecht Lempp. Frankfurt/Main: Fischer Taschenbuch 1996. 336 S. (= Fischer Taschenbuch 13194; Die Frau in der Gesellschaft). Taschenbuchausgabe des 1993 erstmals erschienenen Bandes.
- Ein anderes Leben gibt es nicht* [Innego życia nie będzie]. Übers. von Albrecht Lempp. Frankfurt/ Main: S. Fischer 1994. *Ein anderes Leben gibt es nicht*. Übers. von Albrecht Lempp. Marburg: Deutsche Blindenstudienanstalt 1996. 2 Bände, Blindendruck. Lizenz des Fischer-Verlags 1994. *Ein anderes Leben gibt es nicht*. Übers. von Albrecht Lempp. Frankfurt/Main: Fischer Taschenbuch 1997. (= Fischer Taschenbuch 13615; Die Frau in der Gesellschaft). Zuerst Fischer-Verlag 1994. *Ein anderes Leben gibt es nicht*, Roman. Übers. von Albrecht Lempp. Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch 2001. (= Fischer Tb.; 14986). Taschenbuchausgabe, Großdruck.
- Briefe der Liebe* [Listy miłości]. Übers. von Albrecht Lempp. Frankfurt/Main: S. Fischer 1992. *Briefe der Liebe*. Übers. von Albrecht Lempp. Frankfurt/Main: Büchergilde Gutenberg 1993. 256 S. Lizenzausgabe des 1992 bei Fischer erschienenen Bandes. Nur für Mitglieder der Büchergilde. *Briefe der Liebe*. Übers. von Albrecht Lempp. Wien: Buchgemeinschaft Donauland Kremayr und Scheriau; Gütersloh: Bertelsmann-Club, [1994]. Ungekürzte Lizenzausg. *Briefe der Liebe*, Roman. Übers. von Albrecht Lempp. Frankfurt/Main: S. Fischer 1995. 256 S. (= Fischer Taschenbuch 12500; Die Frau in der Gesellschaft). Taschenbuchausg. des zuerst 1992 erschienenen Romans. *Briefe der Liebe*, Roman. Übers. von Albrecht Lempp. Frankfurt/Main: Fischer Taschenbuch 1998. 256 S. (= Fischer Taschenbuch 13910). Limitierte Sonderausgabe des zuerst 1992 erschienenen Buches.
- Jenseits ist der Tod* [Po tamtej stronie śmierć], Roman. Übers. von Albrecht Lempp. Frankfurt/Main: Fischer 1997. Neuübersetzung des zuerst 1981 bei Rowohlt erschienenen Romans. *Jenseits ist der Tod*, Roman. Übers. von Albrecht Lempp. Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch 1999. (= Fischer-Tb.; 12226. Die Frau in der Gesellschaft). *Jenseits ist der Tod*, übers. von Albrecht Lempp. Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch 2001. (= Die Frau in der Gesellschaft; 15027). Taschenbuchausgabe, Großdruck.
- Postscriptum für Anna und Miriam* [Postscriptum], Roman. Übers. von Albrecht Lempp. Frankfurt/Main: Fischer Taschenbuch 1991. (= Fischer Taschenbuch 10309; Die Frau in der Gesellschaft). *Postscriptum für Anna und Miriam*, Roman. Übers. von Albrecht Lempp. Frankfurt/Main: S. Fischer 1994. Schon 1991 als Taschenbuch im gleichen Verlag erschienen.

Pilch, Jerzy

- Andere Lüste* [Inne rozkosze]. Übers. von Albrecht Lempp. Berlin: Volk & Welt 2000.
- Mein Vater und Doktor Faustus* [Mój ojciec i Doktor Faustus]. In: *Sprache im technischen Zeitalter*. Juni 2000, 38. Jg. Nr. 154, 177–184.
- Büro für Todesanzeigen und Nachrufe* [Biura pisania nekrologów]. In: *die horen. Zeitschrift für Literatur, Kunst und Kritik*. Nr. 198/2000 u.d.T. Irgendwo bei Kattowitz, 78–82.
- Zum starken Engel* [Pod Mocnym Aniołem]. München: Luchterhand 2002.
- Zwei Paar Socken und ein Schuh*. Aus: *Der unwiederbringliche Verlust der Linkshändigkeit* [Bezprowotnie utracona leworęczność]. In: *Podium*. Oktober 2002, 109–113.

Rudnicki, Janusz

- Hamburger Dreierpack*. Aus: *Meine Wehrmacht* [Mój Wehrmacht]. In: *Jahrbuch Polen* 2010, Bd. 21 / Migration, 184–190.

Szczeklik, Andrzej

- Auf der Suche nach der Seele der Medizin* [Kore. O chorych, chorobach i poszukiwaniu duszy medycyny]. Herder: Freiburg, Basel, Wien 2012.

Szczypiorski, Andrzej

- Auswahl aus dem Werk. Europa ist unterwegs*, Essays und Reden. Übers. von Albrecht Lempp, Winfried Lipscher, Klaus Staemmler. Zürich: Diogenes 1996.

Tochman, Wojciech

- Der Mosesbusch*. Aus: *Der tollwütige Hund* [Wściekły pies], ins Deutsche von Albrecht Lempp. In: *Jahrbuch Polen* 2009, Bd. 20 / Religion, 180–192.

PRZEMYSŁAW CHOJNOWSKI – doc. dr hab., Department of Slavonic Studies, University of Vienna, Austria; Polish Language Competence and Coordination Centre (KoKoPol) in St. Marienthal, Saxony, Germany / doc. dr hab., Instytut Sławistyki Uniwersytetu Wiedeńskiego, Wiedeń, Austria; Centrum Kompetencji i Koordynacji Języka Polskiego (KoKoPol) w St. Marienthal, Saksonia, Niemcy.

He published a monograph on bilingual writing *Liminalność i bycie „pomiędzy” w twórczości Petera (Piotra) Lachmanna. Studium literacko-kulturowe* [Liminality and Being “in-between” in the Work of Peter Lachmann. A Literary and Cultural Study] (Cracow 2020). He edited the volume *Zbigniew Herbert und Österreich* (Berlin–Wien 2020). Editor of the correspondence of Zbigniew Herbert

and Karl Dedecius „*Kochany Karolu, Mecenasie i Ciemiężco*”. *Listy 1959–1994* [*Dear Karol, Patron and Oppressor. Letters 1959–1994*] (Warsaw 2022). The project was developed in collaboration with the UKSW under the NAWA grant: „Listy Zbigniewa Herberta i Karła Dedeciusa jako generator innowacyjnych działań na rzecz popularyzacji języka i literatury polskiej w obszarze niemieckojęzycznym” [Letters of Zbigniew Herbert and Karl Dedecius as a generator of innovative activities for the popularisation of Polish language and literature in the German-speaking area] (<https://nawa.gov.pl/>). Co-editor of the bilingual magazine „POLONUS. Czasopismo na rzecz języka polskiego i europejskiego dialogu” [POLONUS. Magazine for the Polish Language and European Dialogue] (<https://kokopol.eu/>). Scientific co-director of the Polish Language Competence and Coordination Centre (KoKoPol) in St. Marienthal (Saxony, Germany).

Opublikował monografię poświęconą dwujęzycznemu pisarstwu *Liminalność i bycie „pomiędzy” w twórczości Petera (Piotra) Lachmanna. Studium literacko-kulturowe* (Kraków 2020). Zredagował tom *Zbigniew Herbert und Österreich* (Berlin–Wien 2020). Edytor korespondencji Zbigniewa Herberta i Karła Dedeciusa „*Kochany Karolu, Mecenasie i Ciemiężco*”. *Listy 1959–1994* (Warszawa 2022). Projekt zrealizowano we współpracy z UKSW w ramach grantu NAWA: „Listy Zbigniewa Herberta i Karła Dedeciusa jako generator innowacyjnych działań na rzecz popularyzacji języka i literatury polskiej w obszarze niemieckojęzycznym” (<https://nawa.gov.pl/>). Współredaktor dwujęzycznego pisma „POLONUS. Czasopismo na rzecz języka polskiego i europejskiego dialogu” (<https://kokopol.eu/>). Współkierownik naukowy Centrum Kompetencji i Koordynacji Języka Polskiego (KoKoPol) w St. Marienthal (Saksonia, Niemcy).

E-mail: przemyslaw.chojnowski@univie.ac.at